

**Nauicula siue speculum fatuoru[m] Prestantissimi
sacraru[m] literaru[m]**

Geiler von Kaysersberg, Johannes

Argentorati, 24. Jan. 1513

77 Luso[rum] (Spiel narren) Nole. Ludere alea p[ro]pter recreat[i]onem:
ludere alea cu[m] dissilib[us]: ludere alca p[ro] notabili ex cupiditate:
lude[n]tes aspicere: lude[n]tib[us] coop[er]ari: ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70346](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70346)

principes: et principum tantum eis debent esse apte: debentque eos appellare
 p̄ces in l̄is. Serto q̄ nō tenēt ad collectas/ ad onera/ nec p̄statis aut
 gabellā: nec eūtes ad ip̄os visitādū. Ecce p̄uilegia: ecce req̄sita. Sed
 pauci sunt q̄ h̄nt tales p̄ditōes: sed ignari/ inciuiles: et in ceteris vitijs
 onerati/ de solo noīe gaudētes. Ip̄i sūt de q̄b̄ d̄ns in euāgelio: Amat
 p̄mos accubitus etc. Ponit nola octaua in speculo fatuoz: Iactare
 se fuisse in multis puicjs et aliens terris. S; de his sat̄ s̄. turma sexa-
 gesimaq̄nta de vagatib; dictū est. Possent p̄terea poni sub hac turba
 fatuoz tot nola q̄t sunt de q̄b; se solēt hoīes vane iactare: et sic erūt absq̄
 q̄ numero. Sed sufficiāt he ad p̄ns. Rogemus d̄nm.

Unica Inuocavit.

Stultoz infinitus est numerus. Ec̄s. j. Euāgelium.

Sextuagesima septima turba stultoz est ludoz (Spiel narz
 ren) eoz q̄ ludo indulgēt alee/ puro vel mixto. De ludis inge-
 niū aut viriū nihil ad p̄positū: q̄ de his antea dictū est: s; de
 ludo alee. i. de eo qd̄ imitū fortune pure vel mixtum. Sunt
 em̄ qd̄a ludi alee q̄ sunt pure fortuiti: sicut lud⁹ taxilloz: et qd̄a charta-
 rū/ sicut ille q̄ appellat̄ (der offen rusch et schantzen) Alij s̄t mixti sunt:
 q̄ p̄tm fortune et p̄tm arti innitunt: sicut lud⁹ tabulaz (spilbret) et lud⁹
 dus chartaz q̄ appellat̄ (des karnefflins) et similiū. De his oib; ad p̄po-
 sitū. Dīnoscunt aut̄ hi fatui septem nolis.

Prima nola est: ludere alea p̄pter recreatōem. Dicit qd̄a glo. q̄ talis
 lud⁹ siue fiat p̄ pecunia siue gratis/ mortale p̄tm̄ est clericis. Immo
 Hostien. d̄t/ q̄ neq; laicis neq; clericis licitū. ē causa recreatōis ludere
 p̄ pecunia. Voz Angel⁹ d̄t/ q̄ p̄pter recreatōem gratis et p̄ modico nō
 notabili in alea ludere liceat clericis et laicis. Ecce igit̄ p̄pter hāc diuer-
 sitatē et piculū posui nola hāc. Sed neq; scacoz ludo clericis ludere
 k̄/ s̄m Habie. in. iij. p̄tra Richar. Clerici em̄ in d̄ni sortē assumpti/ ec-
 clesiasticis officijs et alijs studijs bonis exercere se d̄nt diligēter: vt in
 c. clericis officiū. de vi. et ho. cle. Et qm̄ phibet̄ ab Apostolo ne seculari-
 bus se immisceat negocijs: phibet̄ etiā iteresse spectaculis: magis eadez
 rōne ludere phibet̄: p̄sertim cū lud⁹ ille scacoz valde aīm distrahāt et
 t̄ps plurimū p̄sumit. Numis deniq; miser ē q̄ in sortē d̄ni assumpt⁹ ex-
 tra d̄nm in h̄mōi exercitijs vanis siue vanitatib; recreatōem q̄rit/ q̄st
 in summo ac delectabilissimo bono recreatio haberi nō possit.

Secūda nola est: ludere alea cū dissimilib; Tangit hec nola femi-
 nas nobiles et sacerdotes. Feminas inq; q̄ immiscēt se turbis viroz
 et cū eis ludūt: p̄tra. c. ij. de iudicijs. li. vj. Sacerdotes et p̄latos luden-
 tes cū laicis: laici sunt clericis oppido infesti vñ scandalizant. Nobis
 les q̄ ludūt cū nebulonib; et lenonib; vt in specū. v̄ro vulgari habes. **M**
 Docuit aliter fieri debere Alexā. q̄ ad p̄tis sui hortatōem currere nolū
 Ec

it. p. brauis. Rūdens patri: si mihi haberē similes reges/ tibi libēter obe-
direm/ vt cū eis cursu certarē. Vide in speculo Brandt.

Tertia nola est: ludere alea p. notabili ex cupiditate. Dicit Gabriel
dist. xv. quarti. q. xiiij. q. aleator lucrās aliqd. notabile peccat mortalr:
nō obstāte q. sine dolo ludat/ z cū eo quē nō attraxit. Rō est: qz peccat
ptra legem diuinā: qz est ptra charitatē primi z cupiscere bona primi
cū damno eius: z ptra nonū pceptū quo pbibet z cupiscencia rei alies
ne cū damno primi. Hoc aut facit lusor talis: naz z cupiscit rem primi
absq. redditōe equalētis: z ita cum damno primi. Neqz obstat q. pri-
mus z sentit in lucz zē. qz zensus ille non est liberalis/ sicut in donati-
one. Vide Sabue. vbi supra. Porro sup. restitutōne quēadmodū qz
obliget aut non/ dictum est supra. xiiij. S. z forsitan dicez. Quanta
sit hec fatuitas/ immo infania z furia/ non satis edici poterit. Recte di-
xi furia: nam vt Vergil. de ludo ait: Initio furij ego sum tribo addis-
ta quarta. Tres namqz sunt furie apud veteres: quas ponit Joan. Bo-
ca. de genea. deoz. lib. iij. ca. vj. scz Aleco Tesciphone Megera. si addi-
deris aleatorē/ habebis quattuor. Vbi aleatorē non solum fatuū/ s/ in-
sanum z furiosum appellat. Vti qz: tot em̄ habet furias z fatuitates si-
ue stulticias: immo multo plēs/ qz quot habet pūtra siue oculos tessera-
ra: q. xij. habet. Vbi audire furias has q. bō insanit. Prima est idolo-
latria. Nūtz delectatōem q. est in ptractatōe trium ossium caninoz/ di-
vine glē pponit: quod nō solum stulticia est (ait Lugdu. in summa) sed
z mira videt infania. Nonne vides q. cadente tessera sub mēsa/ oēs ge-
nūflectūt/ lumina adhibēt: q. sacramēto in missa nō ita gemiculāt? Ses-
cūda dura dñatio. vilissime seruituti se subijcit aleator/ dum dñm suū
taxillū pstituit: ad hoc astringens se vt faciat qd ipse iusserit. Si vides
as (ait Sen.) murē velle dñari alij muri: nunqd. risum teneas: quāto
magis ridiculū est/ q. os caninū (qd. minoris valoris est q. mus) boi
dñat. Deinde ad pceptū taxilloz. largit qd. nō largiret ad pceptū dei.
Martinus medietatē pallij dat p. dño: hic aut nō solū medietatē/ s/ z
totū largit palliū/ immo tunicā z camisiā p. dño suo taxillo videt: vnz
de largior est Martino. Fit igit vt sic nudus nudū sequat dñm suū
diabolū. Tertia tps. amissio: quo deberet aie z familie sue p. uiderē.
Quarta blasphemā dei. Quot blasphemie dei z scōz ab hōi boi-
bus puerissimis fiūt. Quinta ztumelta in inuicē. Nō nisi raro desin-
t sine ztumeljs. Sexta dissipatio substātie pprie: oia dissipāt nihil
retinētes. Septima ecce ztempz z inobediētia: qz pcepit hriū. Octas-
ua gula in zuiijs: non est ludus sine zuiijs. Nona homicidiū: quod
aliqn. etiā p. obulo zmittit. Decima inuidia: q. cōiter seq. cernit. Unde
cuma carissima in domo: ipse abundat/ sed in domo sua carissima est. Non
habet vroz quo famē situm ve pueroz sedare possit. Duodecima mens-
daciū: nā sepe vn̄ mētū in dñū alteri. Tertiadecima negligētia di-

Turba. LXXVII XXVI

uinorum. Quartadecima fractio diei festi: quia peccat mortaliter eo die. Qui
tadecima furti: cui non habet unde ludat/surat. Sertadecima scandalus
quod praestat alijs qui incitant ad sicut ludendum. Deciasextima ira/ominatio:
minat enim quicquid primo verbis: cui etiam quicquid verbis aggressus. Decimas
octava iniuria: sepe enim iustus iurat se fuisse lucratum/cui in veritate perdes
rit. Decianona deceptio: fraus inter ludendum false et fraudulenter. Vices
sima cupiditas: quae est fons omnis mali/sicut caritas omnis boni. Tricesima
ma desperatio: hinc enim seipos suspicientes nonnulli periti sunt. Ecce fra
ter quod mala ex ludo pueniunt/quod procedit ex cupiditate.

Quarta nola est: ludentes inspicere. Sunt ludi in quibus inspectores
dant causam ludi: sicut theatrales/basiludia et choreae: et illi peccant sicut
cooperatores in quinta nola sequenti. Sunt alij ludi in quibus non datur cau
sam inspectores: ut in ludo aleae: et illi inspectores non peccant/nisi ves
niat et non mortaliter: nisi consentiant ludentibus ludos prohibitos. Nam con
sentiens peccato mortali peccat mortaliter. Roma. 1. Similiter si tanta li
bidine videntur ludos assistentem/qui parati essent eos videre etiam si fos
ret prohibitum: hic enim esset contemptus divinis precepti/qui est mortalis.
Sed ait: Quisquis delectatur in peccato mortali peccat mortaliter: sed vi
dens ludos prohibitos delectatur in actu ludentium/qui est peccatum mortale:
§ 2c. Respondet per Gabrielem dist. xv. quarti. q. xiiij. si placet vide. No
ta est questio predicando/non autem soluta: unde neque hic soluitur/sed quae
da relinquatur.

Quinta nola est: ludentibus cooperari. Cooperatores ludentium: ut ad
ludos cedentes loca: aut ministrantes tabillos/instrumenta aut lumina
et huiusmodi/sine quibus ludus non fieret/peccant mortaliter/si ludus ipse sit prohibitus: quia
sic cooperando consentiunt peccato mortali: non tamen tenentur ad restitutionem.
Sed quod de his qui lucrantes voluntarie dant aspicientibus aut ministrantibus
Rudert quod si lucrantes dant ea quae tenentur restituere/etiam recipientes tenentur
restituere: si non: non: ut dicit Gabriel.

Sexta nola est: facere pro ludentibus instrumenta. Artifices facientes
tabillos/chartas et cetera instrumenta ludendi: sicut et ea vendentes/peccant
mortaliter: neque sunt absolventi nisi dimiserint talia. Distinguunt enim do
ctores/dicentes ut Gabriel ubi supra: quae vide.

Septima nola est: ludum prohibitum non prohibere. Sunt in statu damna
tionis perpetuae plures spirituales et rectores regales/qui tales ludos prohibitos (pos
sunt et tenent prohibere) permittunt/et illa immutabili veritate Pauli: Facies
et consentiens etc. Et participes sunt omnium malorum iam enumeratorum/qui inde
de sequuntur. Magisque peccant qui necdum permittunt/sed etiam assentiunt huius non esse
peccatum: neque sunt absolventi nec comediandi eucharistie sacramento. Sed
dicit: Et quod faceret quod si non deberet ludere die festo: Audi frater. Non
omne ludum detestor: restat adhuc et clericis et laicis honestus ludus die
bus festis absque omni periculo exercendus: ludum loqui sagittati. Mitte

Et q

IVXX Suppressorum

frater sagittas orōnis ad deū/correctōis in subditos/pdicatiōis in sa-
milia: sagittā deniq; laudis vocalis ad deū: z p̄trōis in cor tuū: quem
admodū deductū est sup̄ turba. lxxiij. dicta/sagittarioꝝ. Sed ea q̄ po-
nunt infra turba. xvij. die festo diligēter exercere teneris: q̄ facto nul-
lū sup̄esse tps̄ videbis ludēdi. Studeam? frēs hāc fatuoꝝ. lusoꝝ picu-
losissimam fatuitatē declinare: ne quenq; n̄m hac ynq; p̄tingat capa
dep̄bēdi. S; rei difficultatē abhorrēs forsan impossibile factū arbitra-
beris. Aggredere frat̄ rē semel/bis aut ter: h̄mōi resistentiā factū stude-
as adhibere: z rei facilitatē satis mirari vix poteris. Rogemus.

Feria. ij. post Inuocavit.

Stultoꝝ infinitus est numerus. Eccl̄s. j. Evangelium.

Septuagesimo octava turba stultoꝝ est suppressoꝝ (getruckte
narrē) Ipi sunt q̄ circa p̄ssuras nō sapiēter z rōnabilr se ha-
bēt. Q̄ q̄ gradis est hec fatuoꝝ turba: oēs vtiq; mole p̄mis-
mur p̄ctoꝝ z penaz. Clamat Job: Nō natus de muliere/
breui viues tpe/multis replet miserijs. Et dñs clamat: Venite ad me
oēs q̄ laboratis z onerati estis: z ego reficiā vos. Breuiē oēs nos in
p̄ssuris esse optz in hac vita: bt̄s q̄ sapiēter z nō insipiēter se hz. Sed
ais: Et q̄o p̄nt nolis fatui suppressi dinosci? Rūdeo q. xij.

Prima nola est: p̄silij sauis nō acq̄escere. Q̄ in q̄t p̄ssuras multi se
ponūt/qz p̄silij nō acq̄euerūt: p̄cipue oēs p̄ctoꝝ q̄ dei p̄silij p̄ceptis
fm̄ suā volūtātē z voluptatē vixerūt. De his Prou. j. s̄: Desperisti oē
p̄silij meū zc. Ecce nola. Audi p̄ssurā: z ego q̄q; in interitu v̄o rides
bo: cū sup̄ vos venerit calamitas.

Secūda nola est: irasci sine causa. Sūt sibijpsi gradis p̄ssura z etiā
alij q̄ mox sine causa irascunt: quoꝝ fel in ore est instar eq̄ titillabilis:
(Kritzluch) De his Prou. xxvij. Graue est saxū. z onerosa arena: sed tra-
stulti vtroq; grauior. Lyra: Stulus fatū portare p̄t/s; nō irā alterius
stulti: sol̄ em̄ sapiēs h̄ p̄. i. humilis. Ubi hūilitas/ibi sapia. Due sculs
zelle. i. hūiles se suscipiūt: scutella. i. hūilis: z globi. i. sup̄bi/silr se recipi-
unt z p̄patiunt: s; duo globi siue sup̄bi nō p̄nt fil̄ stare/nec se pati aut
p̄tingere nisi in p̄tto/dū se mutuo p̄tumelij p̄gūt: z tūc mox instar
sp̄beraz abinuicē resiliunt.

R Tertia nola est: lites mercari (vnglück kauffen) Prou. xvj. Vir insa-
piciēs fodit malū: z homo p̄uersus suscitāt lites. Prohibitū est (si non
falloz) emere lites siue causas alienas: s; z de alijs litigiosis intellige q̄
suis litigijs (fm̄ Aristotelē. ij. ethicoꝝ) sp̄ alijs resistūt z p̄triant z si
milia reportant.

Quarta nola est: tristari irrōnabilr. Dicit bt̄s Joā. Chrysostō. ad
Stagirijū monachū arreptiū: q̄ p̄pter nullā aliā causam d̄z cb̄san?
tristari/nisi qz aut ip̄e aut alius deū offendit. Itaq; q̄cunq; alia de cā